

Jog történeli szemle

Szerkesztőbizottság: Dr. Barna Átilla, Dr. Bell Gábor, Dr. Homoki-Nagy Mária, Dr. Koncz Ibojya, Dr. Máthé Gábor, Dr. Mezey Barna, Dr. Révész T. Mihály, Dr. Süpa István, Dr. Szabó Béla
Felelős kiadó: Dr. Mezey Barna
Szerkesztő: Bódiné dr. Beliznai Kinga
Szerkesztőség címe: ELTE ÁJK Magyar Állam- és Jogi Történelmi Tanszék, 1053 Budapest, Fogyetem tér 1-3. II. em. 211.

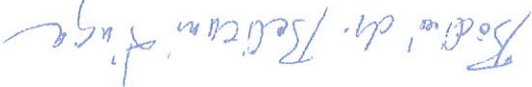
Dr. Varga Norbert PhD egyetemi docens
SZTE Állam- és Jogtudományi Kar
Magyar Jogi Történelmi Tanszék

Tisztelt Szerző!

„A közérdekű per a karreljogban” című tanulmányát és „Egy Bolyai-kutatás kezdete: a karreljog történeli vizsgálata” című szemleciikkét a Jogi Történelmi Szemle Szerkesztősége köszönettel vette, és közlésre befogadta. A tanulmány és a szemleciikk a Jogi Történelmi Szemle 2018. 3–4. számában, várhatóan 2019 szeptemberében fog megjelenni.

Budapest, 2019. augusztus 5.

Bódiné dr. Beliznai Kinga
szerkesztő

A közérdekű per a kartelljogban

A 20. században megváltozott gazdasági és politikai körülmények következtében szükségessnek mutatkozott a kartellek jogi rendezése, amelynek eredményeként 1931-ben felállításra került a Kartellbíróóság.¹ A Kartellbíróóság (1931:XX. tc.) az állami felügyelet megvalósítását szabályozta és ennek megfelelően a törvényben bevezetésre kerülő közérdekű pernek is ez volt a rendeltetése. A kartellszerződések magánjogi szabályozását a kartellbíróóság nem érintette, azokra továbbra is az általános magánjogi elveket kellett alkalmazni, amelynek következtében a magánjogi jogviták eldöntése a polgári és a választott bíróságok hatáskörében maradt.²

Jelen tanulmány keretében a Kartellbíróóság hatáskörével kívánok foglalkozni, ismertetve a fennmaradt döntvényeken keresztül a bíróság jogegységesítésre vonatkozó iránymutatásait.

A kartellbíróóság a közérdekű pernek három esetét különböztette meg. A közérdekű per az állami beavatkozás egyik legfontosabb eszköze volt. A kartellbíróóság 6. pontjában szerepel a közgazdasági miniszter azon joga, hogy a közérdekű per kezdeményezésére a kincstári jogüggyigazgató indította meg. A miniszter ebben az esetben azt kívánta elérni, hogy a kartelli oszlassák fel, vagy a kartellhatározatok fogamatosságát megakadályozza. Ebben az értelemben a feloszlás az eltűnés közigazgatási, pontosabban rendészeti jellegű intézkedésnek minősült. „A kartellbíróóság tehát közérdekű perben közrendészeti funkciót végez bírói formák közt.”³ Dobrovics Károly is hangsúlyozta, hogy a bíróság közjogi feladatokat lát el és fontosnak tartotta, hogy a bírói függetlenség tekintélye ne csorbuljon, hiszen a magánjogi viták elintézésébe a törvény nem engedett beavatkozást.⁴

Az állami beavatkozás feltételeit ugyan csak a kartellbíróóság határozta meg. A közjó és a közgazdaság veszélyeztetése jelentette a kindulási alapot. A törvény meghatározta a 7. §-ban a közérdekű per indításának lehetőségét.⁵ A kartell ellen közérdekű per lehetett indítani, ha a kartell működése a törvénybe, a jó erkölcsbe vagy közrendbe ütközött, különösen, ha a közgazdaság és a közjó érdekeit sértette.

Kérdésként merül fel, hogy a törvény megsértése alatt mit kellett érteni? Különösen jelentős ez a probléma, ha megvizsgáljuk a tisztességtelen versenyről szóló 1923. évi V. törvénycíkket. A kartellbíróóság előbb említett szakasza alapján felmerült, hogy a versenybíróóság és a közjó veszélyeztetése nélkül?

A kérdés megválaszolásához azonban tisztázni kell a közérdek fogalmát.⁶ A kartellek monopolisztikus helyzete miatt annyira veszélyesek lehetnek, hogy a magánérdekű törvénysértéseket is közrendbe ütközönek tekintették. Ez különösen megmutatkozott a kartellen kívülről szemlélyekkel szemben használt eszközök (pl. bojkott) viszonylatában, amelyek a kartellek monopolisztikus helyzetének kialakításához és a szabad verseny korlátozásához vezethettek, hiszen a „kartel monopolisztikus hatalmának növelése és a szabadverseny mindennemű korlátozása magukbanvéve közérdekekellenesek és ezért ily esetekben a közérdekű eseteket a magánérdektől szétválasztani nem lehet.”⁷ Ezzel szemben mégis fontos felhívni a figyelmet a következő szempontokra. A verseny tisztaságával kapcsolatos ügyek általában az üzleti forgalomnak közérdekű részét képeztek, közvetlenül érintette a közérdeket. A közérdek tényleges veszélyeztetéséről csak akkor beszélhetünk, ha az eset közvetlenül veszélyeztette a közérdeket. Ranschburg Nándor szerint „általánosságban azt mondhatjuk, hogy az oly rendelkezés, amely csak egyesekre van közvetlen kihatással – magánérdekű; – oly rendelkezés azonban, amely széles rétegeket és vagy a termelés gépezetébe nyúl bele, vagy a közfogyasztásra van jelentős befolyással, közérdekű.”⁸

A kartelltörvény a kartelleket alapvetően nem tekintette közérdekelletűnek. A Ranschburg szerint a „közgazdaság fogalma felöleli a nemzeti termelés egész apparátusát; - a közérdek fogalma kartelljogi értelemben egybe esett a közgazdaság és a közjó fogalmával. egyúttesen kimeríti azt a közérdeket, melynek megővése a kartell törvény feladata.”⁹ Ebből azt következtetni kell levonni, hogy a verseny törvény rendelkezéseinek a megsértése az esetek többségében nem jelentette a közérdek megsértését. A közérdek sérülése elengedhetetlen feltétele volt a közérdekű per megindításának. Nem lehetett azt elképzelni, hogy a közérdek sérülése nélkül a kincstári jogüggyigazgató magérdékből indítson pert. Ezt a pert olyan esetekben lehetett kezdeményezni, amikor a közérdek közvetlen veszélyben volt. Ebből az is következtetett, hogy a jogüggyigazgató a közérdekű keresetet csak a közgazdaság és a közjó érdekében alapíthatta. Megállapítható, hogy a tisztességtelen versenyről szóló rendelkezések megsértésére alapítható, hogy a tisztességtelen versenyről szóló törvény rendelkezéseinek megsértése még nem jelentett elégséges jogalapot a közérdekű per megindításához.

A Kartellbírószék a tárgyalás során csak azt vizsgálhatta, hogy az adott ügy kapcsán a közgazdaság és a közjó érdekeit sértette-e a kartell magatartása vagy sem. Azt már nem elemezhetett, hogy a kartell magatartása sértette-e valamelyik pl. a tisztességtelen versenyről szóló törvény rendelkezéseit. Ebben az esetben a közérdek megsértése állt szemben az üzleti tisztességgel. A bíróságnak csak akkor ütöközt a tisztességtelen versenyről szóló törvény rendelkezéseibe, amikor az üzleti közérdeket, a korabeli iparos világ nézete szerint az üzleti tisztességet sértette. A közgazdaságot pedig csak akkor veszélyeztette az említett magatartás, ha az a nemzeti termelésre vagy a fogyasztásra káros hatást gyakorolt. „A versenybírószék mindig az üzleti közérdeket szem előtt tartva vizsgálta, viszont a kartellbírószéknek az üzleti befolyáshoz semmi köze sincsen. Ezért volna hiba, ha a kartellbírószék a verseny törvény megsértésére alapítaná ítéletét.”¹⁰ A közérdekű per megindítását a közgazdaság és a közjó védelme indokolta, minden egyéb kérdés eldöntése tehát a polgári bíróságok és a választott bíróságok hatáskörébe tartoztak. A közérdekű perben a kartellbírószék nem döntött az „alapul fekvő magánjogi jogviszony felett”, ami alapján pontos határvonalat lehet húzni a Kartellbírószék és a rendes bíróságok hatásköre között.¹¹

A közérdekű kereset másik esete a következő volt. A kartell törvény 12. §-a szabályozta, hogy abban az esetben, ha egy rendes bíróság vagy választott bíróság előtt felmerül a közérdek veszélyeztetése, akkor arról a közgazdasági minisztert értesíteni kellett, aki 30 nap alatt nyilatkozott arról, hogy az ügyet átteszi-e a Kartellbírószékhez vagy sem.¹² A rendes vagy választott bíróságok ebben az esetben nem hozhattak ítéletet. A törvény e rendelkezésének az volt célja, hogy a magánfelek ne döntsenek olyan ügyben, ahol a közérdeket veszélyeztették. A kartell törvény rendkívüli jogot biztosított a miniszternek, amelynek következtében az ügyet elvonhatta és a vitás kérdés elbírálását a Kartellbírószék elé utalhatta. Ezt követően a Kartellbírószék döntését, megállapítást ítéletként a rendes bírósággal közölte. A miniszter minden esetben a közgazdaság és a közjó veszélyeztetése esetén vonhatta el az ügyet a bírától, és csak a közgazdaság és a közjó veszélyeztetését vizsgálhatta a Kartellbírószék. A miniszter e cselekedetével az 1869:IV. tc-ben rögzített bírói függetlenséget szinte már sértette, hiszen a miniszter egy folyamatban lévő ügyet vont el annak rendes bírjától. „Az alkotmányjogi aggódomnak azonban így is csak akkor oszlatható el, a Kartellbírószék nem a magánjogi kérdés elbírálását veszi ki a rendes bíró kezéből, hanem az eldöntendő kérdésnek csupán rendszertől szempontból fontos vonatkozásait, míg az ügynek magánjogi vonatkozásai – tehát pl. a tisztességtelen verseny fenntartásának kérdése – ismét visszakerülnek annak rendes bírójához.”¹³

A közérdekű per utolsó esete a kartell törvény 13. §-ban szabályozott választott bírósági ügyek, miszerint a választott bíróság ítéletét az 1911. évi I. tc-ben (784. §) felsorolt esetekben és azon az alapon is megtehető támadni, hogy a kartell törvény rendelkezéseit

sértette. Ezekben az esetekben a választott bíróság ítéletét megsemmisíthette a Kartellbíróság. A törvény 2. §-a alapján megsemmisíthetett minden olyan ítéletet, amelyet a közgazdasági miniszterrel be nem mutatott kartelliszszereződés alapján hoztak. A választott bíróság ítéletének érvénytelenítésére vonatkozó per is közérdekű pernek minősült, „mert ezt a pert is csak a közgazdasági miniszter indíthatja meg és a felperesi jogokat ebben az esetben is a kincstári jogügyi igazgatóság gyakorolja.”¹⁴ A közgazdasági miniszter ebben az esetben is csak a közgazdasági és a közjó védelme érdekében elhett kivételes joggal, mert ellenben intézkedése alkotmányjogi szempontból aggályos lett volna. A miniszter „az érvénytelenítési pert kivételesen alkalmazandó eszköznek tekinti, amelyet csak parancsoló kérdékekől vesz igénybe, - minden más esetben azonban a meghozott bírói ítélet érvénytelenségét vizsgálva tartja.”¹⁵ Az érvénytelenítési per annak megállapítására vonatkozott, hogy vajon a kartell működése veszélyeztette-e a közgazdaság és a közjó érdekeit vagy sem, illetve, hogy a választott bíróság kélden figyelmebe vette-e az erre alapított kifogásokat. Más anyagi jogszabályértést a Kartellbíróság nem vizsgálhatott.

A következő ügyben a kartelliszszereződés és az abba foglalt választott bírósági szerződés érvénytelensége és a kartelliszszereződés miniszteri bemutatásának elmulasztása miatt indult eljárás a Kartellbíróság előtt. A választott bírósági szerződést magában foglaló megállapodás áruva vonatkozóan a forgalom és az áralkítás tekintetében a gazdasági versenyt korlátozó módon állapított meg kötelezettségeket, így az 1931:XX. tc. 1. és 2. §§-ának hatálya alá tartozott. A megállapodás megkötésében kereskedelmi társaságok is részt vettek, amelyet írásba kellett foglalni a kartellitörvény alapján és a mindenkorli illetékes miniszternek nyilvántartás végett be kellett mutatni. A bemutatásra speciális szabályok vonatkoztak, mivel a vita tárgyává tett szerződés a kartellitörvény hatálybalépése (1931. október 15.) előtt keletkezett, ezért a bemutatásnak a kartellitörvény 16. §-a szerint az életbe lépésétől számított 45 nap alatt, tehát 1931. november 29. napjáig kellett volna megtörténnie.¹⁶ A Kartellbíróság megállapította, hogy a bemutatásra nem került sor. A bemutatás elmulasztása folytán a megállapodás a kartellitörvény 2. §-a szerint érvényét veszítette, és a szóban forgó megállapodásba foglalt választott bírósági szerződés, „mint a tömegállapodásnak járulékos természetű kiegészítő része, a tömegállapodás sorában osztozva, ugyancsak érvénytelenné vált, következtetésképpen az illyképpen érvénytelenné vált szerződés alapján az 1932. évi február hó 9-én összeült választott bíróság jogszertien már meg sem alakulhatott.”¹⁷

Az érvénytelen megállapodáson alapuló kötelezettségeknél választott bírósági határozaton alapuló kikényszerítése egyértelműen törvényellenes, amelynek következtében a miniszter utasítására fellépő kincstári jogügyi igazgatóság a választott bíróság ítéletének érvénytelenítését a kartellitörvény 13. §-a alapján kérhette. Alapítalan volt a II. rendű alperesnek az az érvelése, hogy a jelen kereset elbírálása a rendes bíróság és nem a Kartellbíróság hatáskörébe tartozott, mert a kartellitörvény 13. § 2. bekezdésének értelmében a kereset csakis a Kartellbírósághoz lehetett benyújtani. Az ismertetett okokra hivatkozva a Kartellbíróság érvénytelenné mondta ki a választott bíróság ítéletét.

A Kartellbíróság hasonló döntést hozott a következő ügyben is, ahol a bemutatás elmaradása miatt érvénytelen megállapodásba foglalt választott bírósági szerződés „a tömegállapodás sorában osztozva, ugyancsak érvénytelenné váltik.”¹⁸ A Kartellbíróság kimondta, hogy a kartellitörvényben nincs olyan rendelkezés, ami szerint a mulasztás igazolása iránt benyújtott kérelmeket a miniszter döntött volna.

Az érintett ügyben a II. és a III. rendű alperesek 1928. december 28-án és 1929. január 1-jén megállapodást kötöttek, ami alapján 1929. január 1. napjától egészen 1932. január 30. napjáig terjedő időre tűzifa, szén, kocsz és kovacsászén beszerzésére, valamint P. (Pápa) város területén és annak környékén történő árusítására, az áruk eladási árának, az eladás feltételeinek meghatározására, a forgalom mikénti lebonyolítására és elszámolására, továbbá a kölcsönös

vevővédelemre nézve egymást kötelező szabályokat állapítottak meg. A II. és III. rendű alperesnek ez a megállapodása nem az ügyletek alkalomszerű lebonyolításának magatartását. A megállapodásban vállalt kölcsönös kötelezettségek megállapításának nyilvánvaló célja az volt, hogy az árua vonatkozóan a forgalom és az áralkulás tekintetében a gazdasági versenyt szabályozza. A Kartellbíróság határozatában kimondta, hogy „ilyen megállapodás pedig annak személyi, gazdasági és területi mértékére való tekintet nélkül az 1931. évi XX. t.-c. 1. §-a alá esik.”¹⁹ A megállapodás létesítésében kereskedelmi társaságok is részt vettek, amelynek következtében azt az előző eset kapcsán is ismertetett okok miatt be kellett volna mutatni a miniszternek, ami azonban szintén elmaradt. A megállapodás a Kartell törvény 2. §-a szerint érvényét veszítette, amelyen az sem változtatott, hogy a miniszter felhívására a II. rendű alperes 1932. szeptember 1-jén a bemutatási kötelezettséget teljesítette. „A törvényben meghatározott határidő elmulasztása miatt érvénytelen ügyletet ugyanis az utólagos bejelentés érvényessé nem teszi.”²⁰

Nem volt alapos az I. és a II. rendű alperes védekezése sem, ami azt tartalmazta, hogy a választott bírósági szerződés érvénye és hatálya az alapszerződés érvényével és hatályával nem esik szűkségeképpen egybe, „mert a szóban levő jogviszony szabályozásának közérdekű természetű és különleges (rendészeti) jellege, valamint az 1931. évi XX. t.-c. megközelítésének célja a kartellmegállapodás anyagi jogi és eljárásjogi hatályának azonos megítélését teszi indokoltá.”²¹

A megállapodásba foglalt választott bírósági kikötés a bemutatásra megállapított határidő lejártával érvényét veszítette ebben az esetben is, így az érvénytelené vált választott bírósági kikötés alapján a választott bíróság ezt követően jogszertelen megalkulhatott, amelynek következtében a választott bíróság nem hozhatott volna olyan ítéletet, ami a feleknek a kartell megállapodás korábbi (érvényes) fennállása idejéből származó jogait és kötelezettségeit érintette. A Kartellbíróság kimondta, hogy a „főmegállapodásnak egymással szorosan összefüggő rendeltetései, mint az ahhoz „elválaszthatatlan rész”-ként járult [...] kiegyensúlyozott és egyetemes jogügyletet alkotnak, amelynek mincsenek olyan kikötései, amelyek az 1931. évi XX. t.-c. 1. §-ában körülírt (kartell) megállapodáson kívül önállóan is megállíthatóak: annak az alperes érvelesnek sincsen alapja, hogy a választott bíróság a törvény 11. §-a alapján jogszertelen ítélezhetett az [...] szerződésből folyó olyan igények tárgyában, amelyek a kartellmegállapodás érvénytelensége dacára hatályukban fennmaradtak.”²² Mindezek alapján a Kartellbíróság a választott bíróság ítéletét érvénytelenítette.

A következő jogesetben szintén a bemutatási kötelezettség kapcsán került előtérbe a kartellbíróság határozatában kimondta, „ha valamely jogügylethez, amelynek érvényességéhez irásba foglalás szükséges, utólag csatlakozik újabb szerződő fél, az ezzel szemben is kötelező irásba foglalás szükségessége, utólag csatlakozás foglaltsával, illetve a szerződést tartalmazó okiratnak aláírásával, hanem akkor is létesül, ha oly irásbeli nyilatkozat létezik, amelyből az új szerződő félnek a szerződéshez való csatlakozása kétségtelenül megállapítható.”²³ A megállapodásnak tartalmaznia kellett a szerződés lényegével kapcsolatosan a felek megegyezését.

Adott esetben a felek között 1930. július 14-én létrejött kartellbíróság szerződés a felek között 1930. július 14-én létrejött kartellbíróság megállapodást egészít fel tartalmával. A Kartellbíróság szerint a fellebbezési bíróság ítéletének indokolása helyes, miszerint az alperes többször írásban kijelentette a szerződéshez való hozzájárulását. A bíróság nem tartotta relevánsnak azt az indokot, hogy az alperes a nyilatkozat kiállításakor a kartell megállapodás tartalmát nem ismerte. A fellebbezési bíróság szerint ennek azért nincs jelentősége, mert az alperes a kartellbíróság szerződésében történt közlése után olyan irásbeli nyilatkozatokot tett, amelyekből a szerződés

elfogadása kétségtelenül igazolható. Alaplatannul vitatta tehát az alperes azt, hogy az írásbeli hozzájárulás nem megfelelő, hiszen „már az 1931. évi március hó 20-án tartott megbeszélés alkalmával, majd a kartellszerződés bemutatására az 1931. évi XX. t.-c. 2. §-ában meghatározott időt követlenül megelőzően is kívánták a szerződésnek az alperes által való aláírását; vagyis, hogy a felek ezzel a magatartásukkal a szerződésnek a megjelölt alakban való létesülésétől tették függővé annak érvényességét. Mert kétségtelen, hogy a szerződés aláírásával a felperesnek egyedüli célja az volt, hogy azzal az alperesnek az írásban való hozzájárulása bizonyíttassék, de nem az írásbeliségén túl valamely határozott alak kikötése. Ilyként pedig az aláírás meg nem törtétnék, illetve utóbb történt megtagadásának a kifejtettek mellett jelentősége nincs.”²⁴

A Kartelbíróság kimondta, hogy a fellebbezési bíróság helyesen állapította meg, hogy az 1931:XX. tc. 1., illetve 16. §-a értelmében a megkövetelt írásba foglalás feltétele az érvényes kartellszerződésnek, amely az alperessel szemben jogokat és kötelezettségeket állapított meg. Az állandó bírói gyakorlat értelmében a választott bírósági szerződés érvényessége, vagy hatályossága nem esett szűkségeképen esett egybe az alapszerződés érvényességével. „Az a kérdés tehát, hogy a kartellszerződésben foglalt választottbírói kikötés érvényességét mennyiben érint a szerződés aláírásának, illetve a felperesek által ehelyett létesített újabb választottbírói szerződés aláírásának a hiánya, az alapszerződés érvényességére befolyással mincse.”²⁵

A Kartelbíróóság a következő konkrét ügy kapcsán megpróbálta definiálni a kartellszerződés fogalmát. Az 1927. április 9-én kelt megállapodás értelmében az alperes kötelezte magát, hogy a tárgyalás során ismertett Sz. védjegy, vagy más védjegy alatt a megállapodásra tekintettel piperesszappanokat sem gyártani, sem forgalomba hozni nem fog, ahogyan azt addig sem tette, kivéve a Sz. mandulaszappant, a Sz. glycerinszappant és a Sz. fűdösszappant, amelyekre a forgalomba hozási tilalom nem vonatkozott.”²⁶ Amennyiben pedig az alperes a szerződés ideje alatt Sz. vagy más védjegyű piperesszappanok gyártásával, illetve eladásával kívánt volna foglalkozni, akkor a kész szappanokat a felperestől kellett volna megvásárolni. Szerződéses esetben felperesnek kötbért kellett volna fizetni. A felperes ezzel szemben köteles volt az alperes által a budapesti kereskedelmi és iparkamaránál vezetett védjegyírástörvényben bejegyzett Sz. védjegyek törlése iránt a kereskedelmi miniszteriummal folyamamba tenni, és olyan nyilatkozatot tenni, hogy a saját korábbi Sz. ábrás védjegyeknek a védjegy írástörvényből való törlésehez hozzájárult és kötelezettséget vállalt, hogy Sz. szó vagy ábrás védjegyű szappant ezután bejegyzés alapján vagy a nélkül fogalmazni nem fog, vagy azt másnak nem fogja engedélyezni. A megállapodás ismertett tartalmából, a Kartelbíróóság megítélése szerint nem derült ki, hogy a felek kész állapotban a felperestől fogja megvásárolni.

A Kartelbíróóság megállapította, hogy „ezek viszonyos kötelezettségek a termelés, a forgalom, vagy az eladói áralkulás tekintetében vagy egyébként a gazdasági versenyt korlátozó vagy a versenyt más módon szabályozó módokat nem állítanak fel, hanem egyszerű versenytialmi kikötések azzal a céllal, hogy a felperes részére a korábbi védjegyről történt lemondása ellenében bizonyos meghatározott időre anyagi előnyöket biztosítsanak. Míután tehát a megállapodásnak sem a célja, sem pedig az eredménye nem a termelés, a forgalom, vagy az áralkulás, illetve nem a gazdasági versenyt bármilyen módon szabályozó rendelkezés létesítése volt s a felek nem is erre vállaltak kötelezettséget, az

ismertett megállapodás az 1931:XX. t.-c. 1. §-ában szabályozott kartellszerződés fogalmi körébe nem vonható.²⁷

E felfogás helyességét igazolta az 5381/1931. M. E. r. 2. §-a is, miszerint a törvény hatálya alá azok a megállapodások tartoztak, amelyek a termelésnek, illetve az üzemi nagyságának meghatározása, a termelésnek, beszerzésnek vagy értékesítésnek terület szerinti vagy más kulcs szerinti meghatározott elosztása, továbbá az eladás, a vásárlás, a beszerzés, a szállítás, a vételár megállapítása, követelés, hitelezés, fizetés vagy behajtása, általában üzleti feltevések megállapítása vagy alkalmazása tekintetében létesít árura vonatkozó kötelezettséget.²⁸ A felek között létesített megállapodás az előfeltételeknek egyikét sem tartalmazta.

A Kartellbíróság továbbá értelmezte a kartellszerződés fogalmát a megállapodás célja és rendeltetése alapján. Ha a szerződés tárgya nem ár, de ennek ellenére megállapítható, hogy a szerződés fő célja árura vonatkozóan a gazdasági versenynek az áralakulás tekintetében való korlátozása vagy szabályozása, és az egész megállapodás csupán e cél érdekében jött létre, akkor nem a szerződésnek kifejezett tárgya, hanem a szerződés által célba vett eredmény bírt döntő jelentőséggel. Amennyiben kijelenthető továbbá, hogy a szerződés célja és rendeltetése az 1931:XX. tc. 1. §-ában meghatározott fogalmi kör alá tartozott, akkor a szerződésre az 1931:XX. tc. rendelkezéseit kellett alkalmazni, azaz kartellszerződésnek minősült. A kartellszerződés semmissége kapcsán a Kartellbíróság kimondta, hogy a „versenytilalom kikötése anyagi jogunk értelmében amnyiban amnyiban történik, amennyiben a korlátozás a másik fél jogos érdekeinek védelmére szükséges és kötelezettre tilozott terhet nem ró és még ha a szerződés a kötelezettre tilozott terhet róna is, ez még a versenytilalom kikötést nem teszi egészben semmissé, mert a jog nem tagadja meg a hatályt a szerződésnek attól a kisebbs mértékétől, amely a feleknek a szerződéshez füződő érdeket a felek szándéka szerint még mindig kielégíteni alkalmas. Ha azonban a versenytilalom kikötése nem a jogosult fél jogos érdekeinek védelmére szükséges, hanem az áralakulás tekintetében a gazdasági versenyt korlátozó, vagy a versenyt más módon szabályozó kötelezettség megállapítására irányul, úgy az ilyen versenytilalom kikötése már az 1931. évi XX. t.-c.-nek a szabályozása alá esik.”²⁹ A részleges semmisség esetén az egész jognyilatkozat megdőlt, kivéve, ha a nyilatkozatot tevő személy a szerződést a semmis rész kikötése nélkül is megkötötte volna.

A Kartellbíróság szerint a fellebbezési bíróságból vizsgálhatta azt, hogy a szerződés érvénytelen-e vagy sem. Az alperes védekezésében a kereset alapjául szolgáló szerződésnek a közrendbe és a jó erkölcsbe ütközö jelleget vitatta, amelynek következtében alapítan volt a felperes felülvizsgálati kérelme, hogy a fellebbezési bíróság jogserést követett el azzal, amikor vizsgálat tárgyává tette azt, hogy a kereset alapjául szolgáló megállapodásra a gazdasági versenyt szabályozó megállapodásokról szóló 1931:XX. tc. vonatkozik-e.

A peres felek között 1934. október 24-én létrejött szerződés tartalma szerint K. Samuel és az A. és H. Rt. alperes opciót adtak a felperes ingatlanának a felépítményekkel és tartozékokkal együtt történő megvételére 90.000 pengőért tehermentesen, és ugyancsak opciót adtak a felszerelés megvételére 55.000 pengő vételárért. Az ingatlan és felszerelés megvételét nem lehetett egymástól elválasztani. Az opció alapján felperes gyakorolhatta volna a vétel jogát saját cége által, vagy az általa megjelölt természetes, vagy jogi személyek vonatkozásában oly módon, hogy az alperes köteles az átiráshoz szükséges okiratokat aláírni. Az átirással kapcsolatban az alperes és K. Samuel kötelezettséget vállaltak, hogy az alperest megillető kontingens-jogosultságok az ingatlan megvásárló cégeket, vagy jogi személyeket illetik meg. Az alperes baromfi, tojás és vad vételére és eladására irányuló tevékenységet be kellett szüntetnie. K. Samuel kötelezettséget vállalt arra, hogy a vétel megtörténte esetén Magyarországra területén baromfi, tojás és vad vételével sem direkt, sem indirekt módon nem foglalkozik. Az opcióval legkésőbb 1935. február 28-áig lehetett élni. Amennyiben e jogát

valamilyen oknál fogva nem tudta volna érvényesíteni, úgy az alperes kötelezettséget vállalt arra, hogy telepet 1934. október 24-én kiállított bizonyányi szerződés értelmében 20.000 pengőért három évre további használatra átengedi a felperesnek. Ebben az esetben a használati időtartam 1935. október 1-jén kezdődött és 1938. október 1-ig tartott volna. A háromévi használati jog érvényesítése a felperes kizárólagos joga volt. Ha a felperes 1935. február 28-ig opciós joggal nem él, akkor 3000 pengőt kellett volna fizetni K. Samuelnek. E szerződés tartalmát a felek csak annyiban vitatták, hogy az alperes szerint az opciótól elállhatott, míg a felperes azt állította, hogy az alperest ez a visszalépési jog nem illeti meg. Ezzel a megállapodással egyidejűleg létrejött a felek között ugyancsak 1934. október 24-én egy kiegészítő megállapodás is, mely szerint a felperes az alperes telepen dolgozza fel a környékbeli piacokon vásárolt baromfi-, tojás- és vadmenyisíget, amelynek céljából alperes a felperes rendelkezésére bocsátja a telephelyeit. A megállapodás 1934. november 1-től 1935. szeptember 30-ig volt hatályban. A fizetendő ellenérték 35.000 pengő volt. E szerződés tartalma szerint is a felperes a birtokában levő és a megállapodás időtartama alatt esetleg birtokába kerülő kontingenst és kedvezményt a felperes számlájára köteles jóváírni a szerződésben jelzett kivételektől eltekintve. Az alperes ugyancsak kötelezte magát arra, hogy sem ő, sem igazgatói, sem pedig K. Samuel és K. Jeno, illetve e személyek fel- és lemennő ági rokonai sem direkt, sem indirekt módon ezen megállapodás időtartama alatt Magyarország területén baromfi, vadat, gyöngyöt és tojást nem vásárolnak. A felperes keresetét arra alapította, hogy a szerződésben meghatározott idő alatt az opciós joggal él és a vételárat részletben kívánta megfizetni, de az alperes az opciós jog érvényesítését megtagadta és kérte a szerződésben feltüntetett ingatlanok tulajdonjogát és az ingóságok megítélését.

A Kartelbirtóság kimondta, hogy a gazdasági versenyt szabályozó megállapodásokról szóló 1931:XX. tc. rendelkezései alá esik minden olyan megállapodás, vagy határozat, amely ártára vonatkozóan a termelés, a forgalom, vagy áralakulás tekintetében, vagy egyébként a gazdasági versenyt korlátozó, vagy a versenyt más módon szabályozó kötelezettséget alapít meg. „Bár az a szerződési hely, amelyre a felperes keresetét alapítja, ingatlanokra és ahhoz tartozó felszerelésekre vonatkozó vételi jogon alapul és így a szerződésnek tárgya nem a tulajdonképpeni áru, amde ha megállapítható az, hogy e vételi jog megállapításának főcélja ártára vonatkozóan a gazdasági versenynél az áralakulás tekintetében való korlátozás, vagy szabályozása és az egész megállapodás csupán e cél érdekében kötött és az ingatlanoknak és a hozzá tartozó felszereléseknek a megszerzése is kizárólag e cél érdekében történt volna, úgy a kérdés elbírálásánál nem a szerződésnek kifejezett tárgya, hanem a szerződés által célba vett végeredmény bír döntő jelentőséggel és amennyiben megállapítható, hogy a szerződésnek célja és rendeltetése az 1931. évi XX. t.-c. 1. §-ában meghatározott fogalmi kör alá vonható, úgy erre a szerződésre az 1931. évi XX. t.-c.-nek a rendelkezései alkalmazandók.”³⁰

A bizonyítási eljárás során figyelembe vette a bíróság az alábbi két tanúvallomást. B. M. személy tanúvallomása szerint a per tárgya vá tett ügyletben érdekelt, mert a vételárból, valamint a vállalkozás nyereségéből és veszteségéből 33% megillette. Az ügylet tárgyalásán jelen volt társával együtt azzal a céllal, hogy „a három környékbeli érdekeltiség a másik rovására megerősödjék és ezzel a többieknek erős konkurenciát csináljon.”³¹ O. L. a felperes vezérigazgatójának eskü alatt tett vallomása szerint az alperesnek a telepet előbb bérlet formájában akarták megszerezni, később pedig meg akarták vásárolni és pedig azért, „mert K. Samuelnek a baromfi szakmában való gazdálkodása határozottan káros volt, olyan politikát folytatott, olyan versenyt támasztott, ami az egész szakmában nagy károkat okozott, heteken és hónapokon keresztül a piacokon tudatosan magasabb árakat fizetett és ezáltal a piacokról a többieket ki akarta szorítani és ezért érdekükben állott őt a baromfi szakmából kikapcsolni. Ezért bérleték a telepet már 1933. évben és noha az egész 30.000 P-s bérleti összeget veszítették, ezért akarták tovább bérelni, illetve megvenni a telepet. Ő maga a h.-i alperesi

begyűjtése végett nem fognak a halottas házaknak ajánlatot tenni, vagy elmenni és senkinek sem adnak a megrendelt temetéseket egy cégtől fogják beszerezni, és pedig azért, hogy ezt a cikket valamennyi peres fél azonos kivitelben és áron tartsa rakáron.

Ezzel a megállapodással a peres felek nyilván arra vállalták kötelezettséget, hogy a hatóságilag jóváhagyott irányműveken alul nem fognak értékesíteni. A megállapodás áruvonalakon a forgalom és az áralkulás tekintetében gazdasági versenyt szabályozó kötelezettséget alapított meg, amelynek következtében az 1931. évi XX. t.-c. 1. §-a alá esett. A Kartellbíróság elfogadta a fellebbezési bíróságnak azt a megállapítását, hogy ebben a megállapodásban kereskedelmi társaság is részt vett. Sz. város elsőfokú közigazgatási hatóságának iratai ugyanis igazolták, hogy VI. és VII. rendű alperesek közösen tartották fenn egy temetkezési vállalatot. Ez a vállalat tehát közkereseti társaságnak minősült a Kt. (1875:XXVII. tc.) 64. §-a alapján.

A Kt. 90. §-a értelmében, ha a közkereseti társaság képviselőire jogosított valamelyik tagja a társaság nevében kötött jogügyletet, akkor a jogosult és a kötelezett is ez utóbbi lett. Jelen megállapodásban a szerződő félként nem maga a közkereseti társaságot jelölték meg, hanem annak tagjait. A szerződést csak a társasági tagok írták alá, vagyis az a közkereseti társaság cégvezető aláírása nem szerepelt a dokumentumon. „Mégis abból, hogy a szerződés a közkereseti társaság üzemeltetőbe vagy kérdéseket szabályoz, továbbá abból, hogy a kartellszerződés szövege szerint peres felek a köztiük felosztandó közös alaptól VI. és VII. r. alpereseknek együttesen biztosítottak egy részt, vagyis öket ebből a szempontból egy személynékné tekintették, végül a közigazgatási iratok tartalmával igazolt abból a tényből, hogy a kartellszerződés kiegészítő részét képező árszabást VI. és VII. r. alperesek a közkereseti társaság cégvezető aláírásával látták el, nyilván az következik, hogy ezek az alperesek a [...] jeli kartellszerződést, - a többi szerződő fél által is felismerhetően és ezek hozzájárulásával, - a szóban levő közkereseti társaság nevében és részére is kötötték.”³⁸

Megállapítható tehát ebben az esetben is, hogy a megállapodást a miniszternek is be kellett volna mutatni az 1931:XX. tc. 2. §-ának első bekezdése és a 19. §-a értelmében a létrejöttétől számított 15 nap alatt, mert annak létrehozásában kereskedelmi társaságok is részt vettek.

Mivel a bemutatás határidőben nem történt meg, ezért a megállapodás érvénytelenség minősült. Anyagi jogszabályaink (MTJ) értelmében a semmis szerződés nem vált érvényessé azáltal, hogy a semmisség oka később megszűnt, de ha a felek a semmisség okának megszűnése után a semmis szerződést meg erősítették, „egymás irányában kétség esetében akként vannak jogosítva és kötelezve, mintha a szerződés kezdetétől fogva érvényes lett volna.”³⁹

A felperes arra hivatkozott, hogy a megállapodást utólag, 1933. szeptember 7-én a miniszternek bemutaták. A Kartellbíróság kimondta, hogy ez csak akkor befolyásolta volna a meg erősítettségét, ha peres felek azt a bemutatással egyidejűleg vagy később újból meg erősítették volna, amire azonban nem került sor.

A Kartellbíróság pont erre hivatkozott a következő ügyben, miszerint az eredetileg érvénytelen szerződés érvényessé vált a feleknek azzal a ténnyel, hogy a bemutatás céljára a szerződésből új példányokat írtak alá, amelyeket aláírástól számított 15 nap alatt a miniszternek bemutatnak.

Az alap megállapodást azonban az érdekelte felek a miniszterhez a törvényben előírt idő alatt nem mutatták be. Irányadóknak tekintette az eljáró bíróság a fellebbezési bíróságnak a Pp. 270. §-a szerinti töréni mérleget alapuló ténymegállapítását, hogy a szerződés megkötése még 1936. év júniusában megtörtént, viszont a felek a megállapodást csak 1936. július 18-án mutatták be. Az alperesek az eredeti szerződés érvényességére nem hivatkozhattak. Ez kívántak kiküszöbölmi azzal, hogy a szerződések példányait újból aláírták.

A peres felek között létrejött megállapodás a felperes szabad versenyét korlátozza, de ennek ellenében egyrészt biztosítani kívánta a megállapított mennyiség erejéig felperesnek a versenyben való részvételét azáltal, hogy kutyáinál a kartell árkaknál iterenként ^{2/12} fillérrel alacsonyabb áron árúsíthatott benzint, másrészt, ha alul maradt a forgalomba hozható mennyiségnek, akkor a felperesnek a szerződésben meghatározott összeget kellett megtéríteni. A szerződés egész tartalmából azt kell megállapítani, hogy az alperesek a térítéssel az általkülfizetett verseny okozta hátrányokat kívánták kiegyenlíteni. Ebből következik, hogy alperesnek nem kellett kiegyenlíteni az olyan forgalom csökkenéséből előálló hátrányt, ami az alperesek üzleti versenyével okozati kapcsolatba nem hozható.

A megállapodás tárgyai szolgáló áruk forgalmát korlátozó egyéb jogszabály rendelkezése, vagy hatósági intézkedés által előidézett forgalomcsökkenés nem vonta maga után az alperesek térítési kötelezettségét. „Amde az alperesek adott esetben a szerződésben megállapított megtérítési kötelezettség megszüntetésének, vagy korlátozásának alapjaként nem hivatkozhatnak a benzin és motorkő fogasztás korlátozása tárgyában kiadott kormányrendeletekre. Ezek a rendeletek ugyanis az egyes vállalatok által forgalomba hozható mennyiséget egyáltalán nem határozzák meg sem mennyiségi, sem a korábbihoz viszonyított %-os meghatározással, hanem egyrészt a benzin és motorkő kiszolgáltatását jegyhez (illetve utalványhoz) kötötték, az elárutást csak kutakon keresztül engedték meg, másrészt a kiszolgáltatható mennyiséget kocsitípusok szerint határozták meg.”⁴⁰

Megállapítható, hogy a vállalatok közötti verseny nem szűnt meg, hanem éppen ellenkezőleg, hiszen ezen túl az alperesek is csak töltőállomásokon árúsíthatták a fentebb nevezett terméket, így a verseny csak fokozódott. „Annál inkább meg kell a versenynek ezt a nagyobb lehetőségét állapítani, mert az utóbb kibocsátott rendelet által engedett és minden vállalat által igénybe is vett magas összegű felár mellett a felperes által szedhető, ^{2/12} illetve 3 fillérrel alacsonyabb ár az ő versenyhelyzetére az alperesekkel szemben előnyt nem jeleníthetett.”⁴¹ A Kartellbíró megállapította, hogy a fellebbezési bíróság marasztaló döntése anyagi jogszabályt nem sértett.

Az utolsó elemzett ügyben a Kartellbíró ítéletében kimondta, hogy a megállapodás tartalmánál fogva kartellszerződést foglalt magában, amelynek érvényességéhez tehát az 1931:XX. tc. 1. §-a értelmében az irásba foglalás is szükséges. A felek közötti lelevélzés, ha az az alperes részéről a megállapodásban részt vevő többi céggel szemben meg is történt – a törvény által megkívánt irásba foglalásnak nem tekinthető, mert a törvényzabta irásbeli alakhoz szükséges, hogy a szerződési okiratot mindvégig fél, aki a szerződéssel terhet, vagy kötelezettséget vállal, sajátkezű aláírásával lássa el.”⁴² Jelen esetben azonban olyan megállapodás nem készült, amelyen mind a két fél aláírása szerepelt volna, így az irásba foglalás hiánya a megállapodás érvénytelenségét eredményezte. Ezért helyálló a fellebbezési bíróságnak az az álláspontja, hogy a szerződésnek az alperes által történt megszegését a felperes tisztességtelen versenycselekményre hivatkozva nem támadhatta volna meg, hiszen a szerződés érvénytelen.

Érvényes megállapodás hiányában az alperes a képzőlapoknak beszerzési áron alul történő árúsításával az üzleti tisztességbe ütköző cselekményt sem követett el, mert miként a fellebbezési bíróság ítéletében helyesen kifjtette, a felperes nem adott elő olyan tényeket, ami alapján azt lehetett volna megállapítani, „hogy az áron alul való árúsítás gazdasági indokoltság nélkül, pusztán a versenyhátrányok szándékos megkárosítására és törvénytelére irányul.”⁴³

Az ismeretett ügyek kapcsán kijelenthető, hogy a Kartellbíró szerepe erősen közigazgatási természetű volt a közérdekű perek kapcsán. A törvény megalkotása és gyakorlatára során figyelembe kellett venni a bírói függetlenség elvét. A miniszteri beavatkozás lehetővé teszi csak a közérdek, a közgazdaság és a közjó védelmének esetében nyílt meg. Ellenkező esetben a „bíróságok csak végrehajló szervévé válnának” a kormányzati

akaratnak, „a közigazgatási hatóságoknak és így a bírói függetlenség révén nyújtott biztosíték voltaképp értékelenné válhatnak”, ami a hatalmi ágak elválasztását veszélyeztette volna.⁴⁴

Der Prozess im öffentlichen Interesse im Kartellrecht

Die selbständige Regulierung des Kartellrechts wurde notwendig wegen der Wirtschaftskrise in der Zwischenkriegszeit, deswegen das Gesetz XX von 1931 (Ungarisches Kartellgesetz) schuf das Kartellgericht.

Das Kartellgesetz regulierte die Staatsführung über die Kartelle, die mit der Umbildung des Prozesses im öffentlichen Interesse verwirklicht werden konnte. Das ungarische Kartellgesetz verfügte nicht über die Kartellprivatrecht. Die Grundprinzipien des Privatrechts wurde auf dem Gebiet des Kartellrechts übernommen. Ich beschäufliche mit dem Wirkungskreis und der Rechtspraxis vom Kartellgericht mit besonderer Berücksichtigung von den Rechtsfälle aus der ersten Hälfte des 20. Jahrhunderts in meinem Aufsatz.

¹ A tanulmány a Bolyai János Kutatási Osztónál (BO/00198/18/9) támogatásával készült. A Kartellbíróság szervezeteiről: A kartelljavaslat. *Magyar Gyártóipar*, 1930. 12. szám, 11-13. p., Zsitvay kartellbírási javaslatainak szövege. *Budapesti Hírlap*, 1930. július 9. 153. sz. 13. p., A kartellbírási szervezete. *Gyártóipar*, 1930. 7-8. szám, 3-4. p., Nádas László: A kartellbírási szervezete. *Jogtudományi Közöny*, 1930. 65. évf. 21. sz. 190-191., Kartellék. *Ügyvédi Kamarai Közöny*, 1931. 28. évf. 1-2. sz. 78. p., Kovács György: A kartellkérdés és –szabályozás gazdaságszemléleti és gazdaságpolitikai háttere a két világháború közötti magyar közgazdálkodásban. *Versenytikör*, 2016. 12. évf. 14-38. p., A Kartellbíróság szervezetehez lásd: Gombos Katalin: A Kartellbíróság és a Kartellbizottság tagjainak élete. *Versenytikör*, 2016. 12. évf. 96-105. p., Varga Norbert: Kartellbírási jog szabályozása és gyakorlati különbségei a Kartellbíróság működésére. *Versenytikör*, 2016. 12. évf. 84-95.
² Ranschburg Nándor: A Kartellbíróság hatásköre és viszonya a rendes és választott bíróságokhoz. *Kartelljog Tár*, 1932. 1. szám, 1. p.
³ Ranschburg 1932, 2. A kartellbírási jog alkalmazása. Kartellszervezés fogalma. *Közgazdasági Értesítő*, 1937. szeptember 25. 7-8. p.
⁴ Dobrovics Károly: A kartelljogi hatóságok ellenétes döntései. *Közgazdasági Értesítő*, 1933. 28. évf. 37. sz. 3.
⁵ Dobrovics 1933, 4. p.
⁶ A közérdek védelmét szolgálja a Kartellbíróság a törvényjavaslat indoklása szerint. In Kornfeld Móric: Törvény a kartellekről. *Magyar Szemle*, 1927. 9-12. szám, 167-168. p., Szabó István: A kartellbírási szervezete és hatásköre az 1931. XX. törvények nyomában. *Versenytikör*, 2016. 12. évf. 75-76. p., Sipa István: A gazdasági versenyt szabályzó megállapodásokról szóló 1931. évi XX. tc. hazai előzményei. *Versenytikör*, 2016. 12. évf. 61-62. p.
⁷ Ranschburg 1932, 3. p.
⁸ Ranschburg 1932, 4. p. Dobrovics Károly: Kartellmegállapodás és kartellműködés. *Közgazdasági Értesítő*, 1933. 28. évf. 40. szám, 16. p.
⁹ Ranschburg 1932, 4. p.
¹⁰ Ranschburg 1932, 6. p. Krusóczki Bence: A tisztességtelen verseny a Szegei Királyi Itéltőtanács joggyakorlatában. *FORVM Publications Diszputorium Iurispudentiae*, 2018, 1. évf. 1. szám, 253-254. p.
¹¹ Dobrovics Károly: A közérdekű per. *Közgazdasági Értesítő*, 1932. 27. évf. 23. sz. 14. p.
¹² Márkus György: A kartellék törvényes szabályozásáról. *Budapesti Szemle*, 1929. 213. kötet, 426. p., Dobrovics 1933, 9. p.
¹³ Ranschburg 1932, 7. p.
¹⁴ Ranschburg 1932, 7. p. Magániszemély felperes nem lehetett. Vö. Kelemen Sándor: Perlési jogot a kartellbírási eljárásról. *Pesti Napló*, 1936. május 05. 4-5. p.
¹⁵ Ranschburg 1932, 8. p. Lásd még: Köhási Endre: Kartelljogi bírói gyakorlat. *Közgazdasági Értesítő*, 1934. 29. évf. 12. sz. 19. p., A Kartellbíróság megsemmisítette a be nem mutatott kartellszervezés alapján hozott választottbírói ítéletet. *Budapesti Hírlap*, 1932. június 25. 52. évf. 140. szám, 10. p., Kartellügyben hozott

- választóbizottsági tételt érvenytelenítse. *Köszönetnyilvánítás*, 1938. 33. évf. 3. sz. 65-66. p., Homoki-Nagy Mária: Kartellszerződések a gyakorlatban. *Versenyjűkör*, Különszám VI, 2017. 13. évf. 12. p.
- ¹⁶ A kartellbíróvályhatálybálséptésért: 5381/1931. M. E. számú rendlet. P. IV. 3013/1932. In Nizsalovszky Endre, Petrovay Zoltán, Térfy Béla, Zehery Lajos (szerk.): *Grill-féle Új Döntvényár*. (továbbalakban: GDL.) XXV. köt. 1931-1932. Budapest, 1933, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 577. p.
- ¹⁷ P. IV. 3013/1932. In GDL. XXV. köt. 577. p.
- ¹⁸ P. IV. 5261/1932. GDL. XXVI. köt. 740-741. p. A Kartellbíróvályhatálybálséptésért: 5381/1931. M. E. számú rendlet. P. IV. 3013/1932. In GDL. XXVI. köt. 740-741. p.
- ¹⁹ P. IV. 5261/1932. GDL. XXVI. köt. 740-741. p. A szénkartell vesszőfutása a kartellbíróvályhatálybálséptésért. *Pesti Napló*, 1932. augusztus 18. 7. p.
1932. december 21. 6. p., Köházi Endre: Kartelljogi bírói gyakorlat. *Köszönetnyilvánítás*, 1934. 29. évf. 15. sz. 8-9. p.
- ²⁰ A Kartellbíróvályhatálybálséptésért a már említett P. IV. 3013/1932 sz. ügyre. In P. IV. 5261/1932. GDL. XXVI. köt. 740-741. p.
- ²¹ P. IV. 5261/1932. In GDL. XXVI. köt. 741. p.
- ²² P. IV. 5261/1932. In GDL. XXVI. köt. 741. p. Az I. és a II. rendű alperesek a perköltésért az 1931:XX. tc. 9. §-as az 1911:1. tc. 425. §-a alapján kellett fizetni.
- ²³ P. IV. 4642/1933. In Kocsóhály Bálint, Nizsalovszky Endre, Petrovay Zoltán, Térfy Béla (szerk.): *Grill-féle Új Döntvényár*. XXVI. köt. 1933-1934. Budapest, 1935, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 681-682. p.
- ²⁴ P. IV. 4642/1933. In GDL. XXVI. köt. 682. p.
- ²⁵ P. IV. 4642/1933. In GDL. XXVI. köt. 682. p.
- ²⁶ Az „SZ” jelzés nem azonosítható a jogeset alapján. P. VII. 3616/1935. In Nizsalovszky Endre, Petrovay Zoltán, Térfy Béla, Bacsó Ferenc, Zehery Lajos (szerk.): *Grill-féle Új Döntvényár*. XXIX. köt. 1935-1936. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1937, 657. p.
- ²⁷ P. VII. 3616/1935. In GDL. XXIX. köt. 657. p.
- ²⁸ P. VII. 3616/1935. In GDL. XXIX. köt. 657-658. p.
- ²⁹ P. VII. 3616/1935. In GDL. XXIX. köt. 659. p.
- ³⁰ P. V. 681/1936. In GDL. XXIX. köt. 661. p.
- ³¹ P. V. 681/1936. In GDL. XXIX. köt. 661. p.
- ³² P. V. 681/1936. In GDL. XXIX. köt. 661-662. p.
- ³³ P. V. 681/1936. In GDL. XXIX. köt. 662. p.
- ³⁴ P. V. 681/1936. In GDL. XXIX. köt. 662. p.
- ³⁵ Jelen esetben a Kúria az MTJ vonatkozó rendelkezésére hivatkozott a 1010. §-ra.
- ³⁶ P. V. 681/1936. In GDL. XXIX. köt. 663. p.
- ³⁷ P. V. 681/1936. In GDL. XXIX. köt. 663. p.
- ³⁸ P. IV. 19/1936. In GDL. XXIX. köt. 664. p.
- ³⁹ P. IV. 19/1936. In GDL. XXIX. köt. 664. p.
- ⁴⁰ P. IV. 1284/1942. In Nizsalovszky Endre, Pusztai János, Térfy Béla, Bacsó Ferenc, Zehery Lajos, Czifra Andras (szerk.): *Grill-féle Új Döntvényár*. XXXV. köt. 1940-1942. Budapest, 1943, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 499. p.
- ⁴¹ P. IV. 1284/1942. In GDL. XXXV. köt. 499. p.
- ⁴² P. IV. 2964/1936. In Nizsalovszky Endre, Pusztai János, Térfy Béla, Bacsó Ferenc, Zehery Lajos, Petrovay (szerk.): *Grill-féle Új Döntvényár*. XXX. köt. 1936-1937. Budapest, 1938, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 753. p.
- ⁴³ P. IV. 1284/1942. In GDL. XXX. köt. 753. p.
- ⁴⁴ Dobrovics 1933, 10. p.